

An aerial photograph showing a dense urban area in the foreground, transitioning into a vast, flat, agricultural landscape with a winding river or canal. The sky is hazy. The text 'nuclis urbans' is overlaid on the right side of the image.

nuclis urbans

Patrimoni de Guissona

PLÀNOL DE LOCALITZACIÓ

Nuclis urbans

1. Guissona
2. Guarda-si-venes

GUARDA-SI-VENES

CATALUNYA

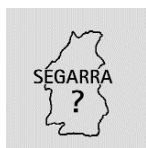
LA SEGARRA

La Segarra

Municipi de Guissona

Cervera

GUISSONA

Nucli: Guissona
Distància des de Cervera: 15 Km
Accés: Carretera
Altitud: 484 m
Com arribar-hi: Des de Cervera agafem la L-311 en direcció a Guissona, Ponts, Andorra. Hi ha dues entrades al nucli urbà des d'aquesta carretera
Localització: LN 41°47'10"-LE 1°17'17"

Tipologia urbana: La vila actual va nàixer a redós del castell medieval, sobre les restes de poblaments anteriors

Dinàmica urbanística: A partir del nucli clos medieval s'han anat construint diferents ravals coincidint amb el creixement de la població; actualment continua creixent més enllà d'aquests ravals dels segles XVI a XVIII

Caràcter del nucli: Industrial, agroramader, comercial i turístic

Habitants nucli: 6.737 (2012)

Dinàmica poblament: Tendència a créixer

Perspectives de futur: Creixement

Estat de conservació: Bo

Interès: Alt

DESCRIPCIÓ TIPO LòGICA

Imatge aèria de Guissona, amb les naus de la CAG en primer terme

La ciutat de Guissona es troba al centre de la plana que porta el seu nom, que s'estén entre els vessants poc pronunciats dels rius Llobregós i Sió i que abraça els municipis de Guissona, Sant Guim de la Plana, Massoteres, Torrefeta i Florejacs i Tarroja. La vila en si s'aixeca a l'esquerra de la riera de Passerell. Amb una extensió de 18,2 km², és un dels municipis més petits en extensió de la Segarra. Comprèn el terme de Guissona, amb el poble de Guarda-si-venes i l'enclavament de Mas d'en Porta.

Reproduïm del llibre de Vidal Vidal la descripció que feia de Guissona Francesc Condomines a l'*Àlbum històric, pintoresch y monumental de Lleyda y sa província*: "Al bell mitj de una ferassíssima horta, fertilisada per las aigües de sos propis manantials, brilla com la perla al fons de sa petxina, la antiquíssima lessa o Issauna, la estimada vila dels lacetans, l'espill de la ribera del Sió, la moderna Guissona... Asseguda sobre la verde molsa, rodeijada de horts y sombreijada per

un espès bosch d'arbres fruyters que la envoltan per totas parts, fistoneijada per multitud de regarons de plata que serpentejan en mil direccions y embaumada per la fragància de las flors de sos jardins, apar als ulls una sultana descansant sobre blanques y ricas catifes, respirant ubricadoras esències, contemplant lo blau y serè espay al través de sutilíssimas persinas y abressolantse entre plahers, ilusions y esperansas".

Ceferí Rocafort ens comenta de Guissona el 1910: "Vila situada al extrém NE de la conca del Ció, que passa a 5 kilòmetres; en la plana del seu nom lleugerament inclinada vers SO dominant extensos horitzons fins al mateix castell de Lleyda. Des 14 kilòmetres de Cervera, que es la estació que té més prop en la via del N. y ab los districtes de Massoteres y Florejachs; al E ab lo de Sant Guim de la Plana; al S ab lo de Torrefeta y al O altra vegada ab lo de Florejachs. Consta de 418 edificis units (10 pertanyents a Guardasivenes) y 280 cases y albechs escampats per lo terme pera los serveys agrícoles...".

El seu terreny és, segons Pasqual Madoz, "...de regular calidad en su mayor parte, tiene algunos trozos de bastante buena, siendo casi todo él gredoso, a excepción de la parte que ocupa al E y S que es arenoso y de seco...".

La plana de Guissona és una zona rica en aigua. Així al municipi, que també es coneix amb el sobrenom de *Doll de la Segarra*, es localitza la capçalera del torrent del Passarell, que neix a la Font de l'Estany; de fonts, a més, trobem la de la Salut (que es recomanava a qui patia malalties de l'aparell digestiu), la de Foratmicó, i la del Pi. L'aigua d'aquesta font va ser comercialitzada i ara pertany a la CAG, que la vol tornar a comercialitzar. Segons explica Vidal Vidal, l'aigua d'aquesta font fou descoberta per Ramon Pujol, propietari de la vaqueria de Tapioles, que comprovà els beneficis de l'aigua en les seves vaques i vedells amb la malaltia de la glossopeda, per la qual cosa feu excavar un pou, que fou l'origen d'aquesta font i de cal Piteu. La sobreexplotació de l'aigua amb finalitats industrials ha fet que actualment algunes fonts estiguin seques en algunes èpoques de l'any. Al segle XIV estan ja documentats els primers molins fariners de la zona, que funcionaven gràcies a l'abundància d'aigua. El més antic és el que es trobava al terme de Fluvià conegut com Moli Vell (o Moli de Baix); posteriorment ja trobem documentat el

Dependències de Tapioles el 2013, que formen part de la façana d'entrada al complex

*La font de la Vila i el safareig als anys cinquanta
(Fons família Pané)*

Molí de la Teresa (o Molí de Dalt); ambdós deixaren de funcionar ja entrat el segle XX. A Tapioles també funcionaren dos molins. Tots quatre agafaven l'aigua de la Font de l'Estany i del Passarell.

Tradicionalment l'economia del terme, com a tota la Segarra, ha estat basada en l'agricultura, amb el complement de la ramaderia. Bàsicament el conreu és de secà. Actualment la població activa, tot i la fesomia agroramadera del terme, treballa a la indústria i als serveis.

Antigament, a la zona coneguda amb el nom de Reguers, propera al torrent del Passarell, es regava amb l'aigua que quedava embassada. Fins a finals del segle XIX també va ser important el conreu de la vinya, fins a la fil·loxera. Actualment tan sols es conreen cereals, principalment ordi i blat, i per sobre de les parets de marge i ocupant algun terreny menor trobem els ametllers, tan típics del paisatge segarrenc i que a finals de l'hivern o inicis de la primavera ens regalen els ulls amb el seu esclat de flors blanques que destaquen sobre el verd dels camps. També s'hi veu algun oliver.

Guissona, que és la segona població de la Segarra en nombre d'habitants, també disposa d'un important comerç i indústries de diferents rams; per sobre de totes en destaca la CAG (Corporació Alimentària de

El carrer de la Font era una de les artèries vials de la vila medieval

Guissona). La CAG és una indústria del sector agroalimentari de les més importants a nivell europeu i que dona feina a bona part de la població activa de la vila i de la comarca. El seu creixement ha fet que la companyia hagués de buscar mà d'obra fora de Catalunya, bàsicament a l'Europa de l'Est, causa de l'important augment demogràfic del municipi. Nascuda el 1959 com a cooperativa d'un grup de pagesos que volien comercialitzar els seus productes, en aquests més de 50 anys ha esdevingut un conglomerat d'empreses que actualment és el més important del país amb capital català en el sector de la alimentació.

Deixant el pòsit romà, l'actual vila de Guissona és d'origen medieval; s'originà entorn de l'antic castell o torre de guaita que existia a l'actual plaça de Capdevila i de l'església romànica de Santa Maria, situada en el mateix lloc que l'actual. Fins al segle XIII es degué mantenir la mateixa estructura urbanística, però durant aquest segle ja tenim notícies de la construcció d'un hospital i de l'obertura de nous carrers dins els límits de la muralla, que fou ampliada al segle XIV i, aproximadament, passava pel portal de l'Àngel, avinguda del Notari Josep Faus, raval de Traspalau, portal de Sant Roc, raval Bisbal, raval del Convent, portal de Sant Sebastià, raval del Coma i, girant per l'actual avinguda de l'Onze de Setembre, finava de nou al portal de l'Àngel. Per diferents fonts que ens han arribat, des del segle XIV es té documentat un petit barri jueu dins de la població i un cementiri de Sant Pol, per als seus habitants. No està documentat el lloc exacte on es trobava aquest petit barri, però cal suposar que a prop de la plaça Capdevila, on un carrer té el nom de "Gueto"; a més, durant els segles XV i XVI aquest carrer se l'anomena "carrer que va del carrer de la font al carrer del castell", probablement per no usar el mot jueu; per altra banda, Eduard Camps també fa constar que a primers del segle XX encara existia un forn de pa en el passatge que va de la plaça Capdevila al raval del Coma, i és sabut que els jueus tenien forn propi.

Al segle XVIII la vila tingué un notable creixement

En primer terme cases del Raval Bisbal, mentre que al fons es veuen construccions d'època moderna, segle XX i XXI

Vista de Guissona des de la Font de la Salut el 1955, amb el molí i la bassa del Vaqué en primer terme (Història gràfica de la Segarra/Calixto i Josep M. Santacana/Guillem Font)

demogràfic i també es produí una certa millora econòmica que possibilità l'obertura dels diferents ravals que circumden el nucli antic de la vila. A partir de la segona dècada del segle XX Guissona torna a tenir un fort increment demogràfic, que a nivell urbanístic es detecta en la construcció de moltes cases i torres modernistes en carrers com el carrer Bisbal o, als ravals ja existents. També en noves avingudes com la de l'Onze de Setembre, Dr. Pere Castelló, o de la Generalitat, algunes d'aquestes d'una gran qualitat estètica. A partir dels anys cinquanta del segle XX i ja entrat el segle XXI, Guissona no ha parat de créixer i, per tant, noves construccions han anat eixamplant el seu perímetre, urbanitzant nous espais.

NOTÍCIES HISTÒRIQUES

La comarca de la Segarra tingué una primera ocupació humana durant el Neolític mitjà, amb grups que s'assentaven prop de corrents d'aigua, eren comunitats agrícoles i utilitzaven sepultures de fossa.

La Font de la Vila l'any 2012

Vista parcial de les excavacions que estan traient a la llum l'antiga Ilesso, una de les ciutats més importants que tenien els romans a l'interior de la Tarraconense

Ara sabem, fins que noves dades puguin aportar algun canvi, que els primer pobladors que s'establiren en el que avui és Guissona ho feren a l'Edat del Bronze, cap al 800 aC, dels quals s'ha localitzat l'enterrament col·lectiu de la Bauma de l'Auditori. Ja entre finals de l'Edat del Bronze i primers de l'Edat del Ferro (entre el 650 – 500 aC) s'hi estableix un nou grup humà, ja que aquí trobaren un terra fèrtil que els permetia conrear i l'abundància d'aigua que emergia en forma de fonts garantia la supervivència humana. Aquests nous pobladors s'instal·laren en el que avui és la plaça de VellPla, a tocar de l'actual Font de la Vila. D'aquest primer grup sabem que no coneixien l'escriptura, que ja començaren a utilitzar eines de ferro i que incineraven els cadàvers.

De l'època ibèrica no disposem de gaire informació ja que els estudis sobre el món ibèric han avançat poc. Segons Ceferi Rocafort, a aquest període s'han atribuït diferents monedes a Guissona, malgrat els dubtes dels numismàtics, que les atribuirien a època romana. A la *Catalunya Romànica* s'explica que de la relació que es va produir entre la població autòctona i altres pobles comerciants que arribaren a les nostres costes (fenicis i grecs), s'anà formant una nova cultura amb entitat pròpia; també es fa constar que el poblat ibèric s'aixecava en el mateix indret on es construí la ciutat romana de nova planta. Domènec Sangés també fa esment que l'actual Guissona figura com a ciutat ilergeta en les Taules de Ptolomeu. En l'estudi de Josep Ros, però, es constata que no s'ha trobat cap resta que ens pugui confirmar la presència d'alguna tribu ibèrica a la Plana de Guissona.

Després del pas dels cartaginesos per les nostres terres, camí de Roma, amb la finalitat d'enfrontar-se als romans i decidir l'hegemonia al mar Mediterrani d'un dels dos bàndols, Roma decideix enviar tropes a l'actual Catalunya per tal de tallar la retirada a les tropes cartagineses. Amb aquest objectiu els romans arriben a Empúries el 218 aC, fet que amb el temps va comportar la total romanització del territori, amb l'establiment d'un nou model polític, econòmic i social, fins a esdevenir una part més del vast Imperi Romà.

La fundació de la *lesso* romana caldria situar-la a finals del segle II aC, com diu Josep Ros: "dins un ampli projecte de fundacions de ciutats romanes a fi d'estructurar el territori per potenciar i fortificar les vies terrestres. *lesso* s'aixeca sobre l'assentament antic del 700-500 aC". Segons deixa documentat Plini el Vell, *lesso* depenia administrativa i judicialment de Tarraco i Claudi Ptolomeu deixà indicat que es trobava dins la zona dels lacetans. Es tracta d'una ciutat molt ben organitzada, estructurada en carrers ortogonals, amb una muralla de tres metres d'amplada que limita el nucli urbà, dins el qual també es localitzen dues necròpolis i diferents espais d'oci. Segons Josep Ros, aquesta muralla seria del darrer quart del segle II aC i el primer del segle següent, havent-se observat set fases diferents de construcció.

lesso va ser el nucli romà més important de l'actual comarca de la Segarra i dins la província Tarraconense va gaudir d'una activitat i una importància remarcable fins als segles VI-VII dC.

Un cop caiguda Roma, poc en sabem de la sort de la ciutat de *lesso* fins que fou recuperada dels musulmans pel bisbe Ermengol d'Urgell a primers del segle XI. Dels anys en què a la Península regnaren els visigots no en tenim cap notícia; sabem que l'any 714 es batearen contra els musulmans i que aquests tan sols deixaren dempeus la torre de l'església i alguna casa. Ens diu Ceferi Rocafort a la *Geografia General de Catalunya*: "A través de la dominació arab, Guissona degué conservar la seua preponderància sobre los demás pobles de la comarca".

Quan l'any 1013 el papa Benet VIII confirmà els béns de l'església d'Urgell, encara no es fa constar el castell de Guissona, per tant aquesta ciutat i la seva plana degué ser conquerida i repoblada entre

Un altre dels carrers emblemàtics de la vila, el carrer de Santa Margarida. Exemple del traçat urbà medieval

Capella de l'Obra de Fluvia. Estat de la coberta de volta a començament segle XX (ACSG)

aquest any i el 1024, data en què es celebrà un judici entre Guillem de Lavansa i el bisbe Ermengol per unes terres localitzades dins el terme de Guissona que el primer s'havia apropiat i que el bisbe reclamava. Quan l'any 1040 es consagrà la catedral de la Seu d'Urgell, consta que el castell de Guissona conté dins el seu terme els següents castells: Vilamur, Fluvià, Rubió, Tapioles, la Morana, Gra, Concabella, Golonor, Guardasi-venes, Ursos, Coscollosa, Pallargues, Figuerosa, Sedó, Torrefeta, Torrauba, Bellveí i d'altres castells i torres. Uns anys més tard, en l'acta de consagració de Santa Maria de Guissona del 1098, hi consten nous castells com Foratmicó, Valltallada, Claret, Radulf i Ratera.

La meitat de la ciutat de Guissona, malgrat ser conquerida i repoblada pel bisbe Ermengol d'Urgell, pertanyia al comte Ermengol II d'Urgell, el qual el 1036, juntament amb la seva muller Constança cedí els seus drets a l'església; així Guissona passà a dependre totalment de la mitra urgellenca, fet pel qual els bisbes d'aquesta diòcesi sempre mantingueren una segona residència a la ciutat, fins que ja entrat el segle XX el bisbe Benlloch cedí a l'Ajuntament el Palau Episcopal.

Els nuclis que sorgeixen al voltant de Guissona en aquest segle XI són ser molt petits i solen aparèixer amb la denominació de quadres, sent totalment

Tram de l'antiga muralla medieval a la plaça Vell Pla

Aspecte de l'antic Palau Episcopal abans de la seva cessió a l'Ajuntament de Guissona a començament s. XX (Història gràfica de la Segarra/Claudi Cortés)

dependents de la població de Guissona; malgrat aquest domini de Guissona sobre la resta de pobles de la comarca, no recuperarà la categoria de ciutat que havia tingut en època romana. Segurament el més important d'aquests nuclis perifèrics seria el de Fluvià, castell que donà lloc a la família que portaria aquest nom, la qual havia jugat un paper força important en la conquesta de tot aquest sector. Els Fluvià emparentaren amb algunes de les millors famílies nobles catalanes i donaren grans personatges a la nostra història; la branca que mantingué el senyoriu del castell de Fluvià es mantingué fins al segle XIV, quan Blanca de Fluvià, casada amb Berenguer Sacosta, el 1380 es ven-

Plaça Major de Guissona. En primer terme ca l'Erill, del s. XVI/XVII, i al fons edificis amb elements dels segles XVII i XVIII

Aspecte de l'Obra de Fluvià en una imatge de principi segle XX (Història Gràfica de la Segarra/Claudi Cortés)

qué el senyoriu de Tapioles i el 1383 el de Fluvià; aquest fou comprat el 1389 entre la Universitat de Guissona, la canònica de la mateixa ciutat i les Universitats de Torrefeta, Ossó de Sió i del poble de Fluvià. Quan el 1505 el bisbe d'Urgell Pere de Cardona adquirí la jurisdicció del lloc per construir una residència, les restes de la qual es coneixen amb el nom d'Obra de Fluvià, una de les condicions del contracte era que havia d'enderrocar l'antic castell de Fluvià. L'actual terme de Guissona i part de la mateixa vila s'aixeca sobre la terra on antigament havien existit els pobles de Fluvià, Vilamur, Tapioles, Nial, Robiol i Bisbal, noms que encara sobreviuen en la memòria col·lectiva lligats a noms de partides o de carrers.

La urbanització de Guissona en època medieval es qualifica a la Catalunya Romànica de plurifocal, atès que existia un primer nucli de població a la part septentrional i un segon es constituí a redós de la canònica, on es creà una de les poques sagreres urbanitzades de la comarca; posteriorment s'afegí el carrer Bisbal.

Segons Sangés, Guissona es va convertir en: "centre espiritual, polític i social del Baix Urgell, tant per la presència de la Casa de Fluvià fins al segle XVI, com la no menys remarcable i prestigiosa dels bisbes de la Seu d'Urgell, els quals, d'una manera constant, encara que no contínua, faran de Guissona un dels llocs de residència fins al segle XIX".

Explica Ceferí Rocafort que: "En 1462, ab motiu de la guerra del comte de Foix, hi entrà lo mariscal de França senyor de Orbal...".

A finals del segle XVIII Rafael d'Amat i de Cortada, baró de Maldà, descriu Guissona de la següent manera en el seu llibre *Viles i ciutats de Catalunya*: "La mencionada vila de Guissona és medianament gran en caseria, ab lo palàcio vell del senyor bisbe de la Seu d'Urgell, penso mitg a no tot casi derrhit; medià lo número de sos habitants (...) Queda Guissona situada en planura però, no obstant poder-se dilatar la vista, lo recinto de la vila és més trist que alegre...".

Al segle XIX les Guerres Carlines foren molt cruentes a la Segarra. La Torre d'en Carlos fou espectadora privilegiada d'aquests esdeveniments

Durant el segle XVII a Guissona es donaren diferents conflictes bèl·lics, a l'igual que a la resta del país, que descriu Eduard Camps al seu llibre sobre Guissona, però entrat ja el segle XVIII i dins la Guerra de Successió al tron espanyol, s'esmenta la declaració feta per quatre veïns de la vila que explicaren com el 1711 entraren a Guissona tropes de Felip V, a les ordres de Josep Agulló, saquejant cases i provocant tota mena d'aldarulls; davant la denúncia presentada pels cònsols en nom dels vilatans, Josep Agulló els amenaçà de cremar la vila si no li entregaven tot el blat que tenien, a lo qual hagueren d'accedir per evitar més mals; durant dos anys hagueren de mantenir les tropes de Felip V, segurament com a càstig per haver-se declarat partidaris de Carles III, a qui havien acceptat com a rei. Durant tot aquell segle Guissona hagué d'abastir diferents esquadrons que enviaren a la població a fi de cobrar contribucions noves o endarrerides.

Quan el 1793 França declarà la guerra al Regne d'Espanya, davant l'amenaça d'una entrada de tropes franceses pels Pirineus, el Corregiment de Cervera, com els de la resta del país, envià els seus Miquelets i Sometents comarcals a parar l'ofensiva, entre els quals es comptaren 16 homes de Guissona. Un dels capitans de la columna era Josep Cava Combelles, el qual es distingí en la batalla que el 17 de juliol de 1795 tingué lloc prop de Bellver de Cerdanya. Novament el 23 de desembre de 1808 sortí un nou sometent format per 50 homes de Guissona, comanat pel mateix Cava Combelles, als quals se'ls uniren 450 homes més al Bruc, sent destinats a guardar les posicions de Piera i Capellades; el 30 i 31 de desembre d'aquell any entraren en combat contra 2000 soldats francesos per bé que mantingueren les posicions. Novament el 9 de març de 1809 Josep Cava, amb un Sometent format per 70 guissonencs, es dirigí a Jorba. Mentre durà aquesta guerra, Guissona hostatjà tropes franceses en diferents ocasions, havent de mantenir soldats i oficials les mateixes famílies de la vila, sent molts cops robats quan les tropes marxaven i, a més, acaparaven el cereal i altres queviures que tenia la població per als

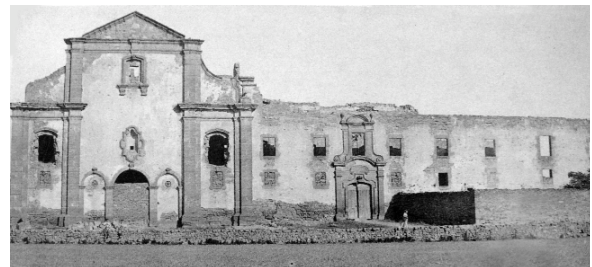
seus habitants. En una d'aquestes ocasions els francesos s'atrinxeraren dins l'Obra de Fluvià; quan hagueren marxat, la mateixa gent del poble ensorrà les voltes a fi que no poguessin tornar a fer-s'hi forts els francesos.

A mitjans del segle XIX tingueren lloc les tres Guerres Carlines, originades després de la mort de Ferran VII, qui designà a la seva filla Isabel com a successora al tron, designació que no acceptaren ni el germà del difunt Ferran, l'Infant Carles Maria Isidre, ni els seguidors d'aquest. Les tres Guerres Carlines, que a Catalunya foren molt cruentes, tingueren lloc els anys 1833-39, 1846-49 i 1872-76. Durant la primera d'aquestes guerres trobem al capitost carlí Joan Prats, conegut com el Gravat de Guissona, entrant en aquesta vila el mes d'abril de 1836 en derrotar els Mossos d'Esquadra i un destacament del Regiment de Navarra. Aquest personatge, al capdavant d'un escamot format per voluntaris de la zona, es va fer famós per les seves ràtzies en pobles de la comarca, sobretot a Torà. Al llarg d'aquestes guerres, Guissona hagué d'acollir més d'un cop refugiats d'altres pobles de la Segarra o del Solsonès. L'estiu del 1837 hi hagué moltes batalles a les comarques del Bergadà, Solsonès i la Segarra, caient els pobles ara en un bàndol ara en l'oposat. Eduard Camps explica l'entrada dels carlins a Guissona amb paraules de Víctor Balaguer: "Obligat Tristany a retirar-se d'aquella població (Solsona), que mirava ja com a seva, emprengué la retirada amb vint mil homes i es venjà caient per sorpresa sobre la columna del general Niubó, que es trobava a Guissona, per a secundar les operacions del baró de Meer. Guissona presencià aquell jorn un quadre horrorós. La resistència de les tropes fou inútil. Vint-i-sis oficials, més de tres-cents soldats i el mateix Niubó perderen la vida en aquella trista jornada, llorer que Tristany recollí per complet". Aquell hivern, però, Guissona ja estava de nou en mans dels liberals. Solsona fou capital del carlisme català fins el 27 de juliol de 1838, quan les tropes del baró de Meer, que havien sortit de Guissona, ocuparen aquesta població, on el baró hi deixà una part de la tropa i amb la resta tornà de nou a Guissona.

Durant la segona Guerra Carlina, Rafel Tristany entrà a Guissona l'abril de 1848, fent enderrocar les fortificacions de la vila. De nou amb la tercera d'aquestes guerres, pel setembre de 1872 està documentada una

Detall de l'enderroc d'una de les voltes de l'Obra de Fluvià, probablement atribuïble als vilatans de Guissona en el context de la Guerra del Francès

Imatge de les ruïnes de l'antic Seminari vers 1915, residència dels pares Paüls fins la desamortització dels béns eclesiàstics de Mendizàbal

L'habitatge de la Farinera Balcells exemplifica l'augment de l'activitat econòmica de Guissona durant el primer terç del segle XX

forta presència carlina que bloquejava els camins per on passaven les forces liberals des de Solsona, Cervera o Guissona.

Durant el primer terç del segle XX, la vila viu moments d'esplendor i recuperació socioeconòmics, com ho proven les edificacions fora vila i restauracions interiors que se succeïren (vegeu apartat arquitectura civil). És el moment de creixement econòmic, modernització i impuls associatiu i d'activitat política, tal com diu Ramon Ramon.

Una nova guerra retronaria per aquestes contrades, la Guerra Civil del 1936-1939. A Guissona es destruí gran part de l'interior de l'església de Santa Maria (altars, imatges, bancs), i la imatge de la Verge del Claustre fou salvada per agents de la Generalitat, junt amb les restes de l'Arxiu parroquial. El 1937 arribà un grup de refugiats de Màlaga; l'Ajuntament també va emetre diner públic. El convent de Santa Mònica, com moltes cases particulars, acollí refugiats i més tard soldats. El 21 de desembre de 1938 l'aviació nacional va bombardejar l'ermita de Sant Pere, on hi havia una concentració de tancs, ocasionant víctimes civils. El 20 de gener de 1939 entraren les tropes franquistes a Guissona; abans de marxar, els republicans incendiarren les fàbriques de farines del Sindicat i de Jaume Balcells, la fassina Mercadé, la fàbrica de teixits Baliu i enrunaren els ponts de Santa Llúcia i el de la carretera de Biosca, a

Edifici on antigament estava instal·lada la Farinera Balcells

fi d'endarrerir l'avanç nacional.

Etimologia: Segons Albert Turull existeixen dues línies etimològiques per explicar el nom actual de Guissona. La primera seria la que deriva de les troballes

arqueològiques tant en monedes com en làpides i altres documents que fan referència a Iesso i que corresponen a l'època romana i que donaria l'evolució IESO – IESSONA – GISSONA – GUISSONA. Aquesta seria la teoria més acceptada entre tots els filòlegs.

La segona línia prové d'una hipotètica identificació amb l'antiga KISSA o CISSA o GISSA, que correspondria a inscripcions numismàtiques CESSÉ i que es correspondrien a la KINNA de què parla Ptolomeu, però no sembla gaire probable.

Fogatges: El document més antic on consta el número d'habitants de Guissona correspon al fogatge de 1380, en què hi consten 13 focs, mentre que el 1553 tenia 192 habitants: 10 canonges, 22 beneficiats i 161 laics, segons el recompte donat per mossèn Miguel Pintor, canonge, i els laics Pere Verdager, sabater, i Pere Soler, moliner. Ja al segle XVIII, en el cens del Comte de Floridablanca el nombre d'habitants havia pujat a 881 persones, repartides de la següent manera: 239 homes solters, 155 dones solteres, 207 homes casats, 207 dones casades, 23 vidus, 50 vídues. En el mateix cens del comte de Floridablanca es fa constar: "...te de llargaria 3 quarts, de ampla lo mateix, y de rodaria 6 quarts: afronta a llevant ab Massoterias, a mitgdia ab Torrafeta y Bellvi, a ponent ab Morana y ha tremuntana amb Montanyana y Massoterias, te 200 casas y 544 personas". Fins el 1887 es va anar incrementant el nombre d'habitants, data en què es va arribar a 2.046 persones, però el 1900 havia baixat a 1.668. A partir del 1920 el padró va començar a augmentar de nou però la Guerra Civil de 1936-1939 va portar a un nou decreixement i així el 1940 hi consten 1.692 habitants, però des de llavors no ha parat d'incrementar-se fins arribar als 6.737 habitants que estan empadronats a l'Ajuntament en data d'abril de 2012.

BIBLIOGRAFIA

- AMAT, Rafael d', baró de Maldà. *Viles i ciutats de Catalunya*. Barcelona 1994, ps. 182-183.
- AA.VV. *Història Gràfica de la Segarra*. Cervera 2001, ps. 34-37 i 142-149.
- CAMPS, Eduard – SANTAELÚRIA, Joan, *Guissona*. Barcelona 1982, ps. 76-82, 150-165, 324-354.
- *Catàleg de monuments i conjunts històrico-artístics de Catalunya*. Barcelona 1990, p. 391.
- *Catalunya Romànica: Segrià, Garrigues, el Pla d'Urgell, la Segarra, l'Urgell*, vol XXIV. Barcelona 1984, ps. 298-300-303, 311, 327, 367.
- COBERÓ, Jaume, *Les guerres carlines a Torà i Conca del Llobregós*. Torà 1986, ps. 49-134.
- *Gran Enciclopèdia Catalana*, vol VIII. Barcelona 1975, p. 330.
- *Gran Geografia Comarcal de Catalunya: Segarra, Urgell, Conca de Barberà*, vol XIX. Barcelona 1983, ps. 108-115.

- IGLÉSIES, Josep, *El cens del comte de Floridablanca 1787*, vol II. Barcelona 1970.
 - Idem. *El fogatge de 1553*, vol II. Barcelona 1981.
 - Idem *Estadístiques de població de Catalunya el primer vicenni del segle XVIII*, vol I. Barcelona 1974.
 - MADÓZ, Pasqual, *Diccionario Geográfico-Estadístico-Histórico de España y sus posesiones de Ultramar*. Madrid 1847, p. 136.
 - OLIVA, Jordi, "Cervera i la Segarra sota les bombes. Els bombardejos aeris damunt la comarca durant la Guerra Civil (1938-1939)" a *Miscel·lània cerverina*, núm. 18. Cervera 2008.
 - *Padró municipal*. Abril 2012.
 - PEDRÓ, Xavier – MERCADÉ, Xavier, *Guissona*. Guissona 1970, p. 10.
 - ROCAFORT, Ceferí, *Geografía General de Catalunya. Provincia de Lleyda*, dirigida per Francesc Carreras y Candi. Barcelona 1919, ps. 405-413.
 - ROS, Josep, *La recerca arqueològica al jaciment de la ciutat romana de Ilesso a Guissona (La Segarra)*, dins *Miscel·lània Cerverina*, núm 13. Cervera 1999, ps. 9-26.
 - SANGÉS, Domènec, *Recull de documents del segle XI referents a Guissona i la seva plana*, dins "Urgellia" núm III. La Seu 1980, ps. 195-226.
 - TURULL, Albert, *Els topònims de la Segarra*. Lleida 1991, ps. 208-211.
 - VIDAL, Vidal. *Les rutes de Ponent. II El país de les Pomes*. Lleida 1988, ps. 51-85.
- de pedra seca a la comarca de les Garrigues. Lleida 1991, ps. 42-56.

GUARDA-SI-VENES

Nucli: Guissona
Distància des de Cervera: 18 Km
Accés: Carretera
Altitud: 538 m
Com arribar-hi: Des de Cervera agafem la L-311 en direcció a Guissona fins enllaçar amb la L-313 que va a Ponts; a mà dreta trobem l'accés que porta a Guarda-si-venes
Localització: LN 41°53'31"-LE 1°16'43"

Tipologia urbana: La vila actual va nèixer a redós del castell medieval
Dinàmica urbanística: Manteniment
Caràcter del nucli: Agrícola i ramader
Habitants nucli: 43 (2012)
Dinàmica poblament: Decreixement

Perspectives de futur: Estantament
Estat de conservació: Bo
Interès: Baix

DESCRIPCIÓ TIPOLÒGICA

Situat al nord-oest de Guissona i en terreny pla. Ceferí Rocafort explica en el seu llibre de 1910, que Guissona es troba: "... al extrem NE de la conca del Ció. Consta de 418 edificis reunits, 10 en lo caseriu de Guardasivenes ...".

Vista aèria del petit nucli de Guarda-si-venes

La seva economia és eminentment agrícola i ramadera, molt vinculada a la CAG de Guissona.

El poble nasqué a primers del segle XI a redós del primitiu castell o torre de guaita, del qual avui no en queda cap vestigi. Actualment, a tocar del poble s'aixequen granges i edificis de caràcter agrícola. Les poques cases del poble són, la majoria, de pedra amb coberta de teules a dues aigües i en general estan força restaurades. Dins el petit nucli urbà destaca l'església romànica de Sant Miquel, la qual sempre ha estat vinculada a Santa Maria de Guissona.

NOTÍCIES HISTÒRIQUES

El terme de Guarda-si-venes degué ser reconquerit per les tropes del bisbe Ermengol d'Urgell al mateix temps que Guissona, moment en què degué construir-se una torre de guaita que donaria origen al poble, vers el 1024, ja què en un judici d'aquell any consta Guardiasiveniunt com un dels límits del terme de Guissona. Quan es consagrà la catedral d'Urgell el 1040, dins les possessions del castell de Guissona s'esmenta, entre d'altres, el *castellum Guardasivenen*, i pertanyia a la canònica de la Seu d'Urgell.

El 1077 consta com a quadra; a mitjans del segle següent Pere Guillem i el seu fill Ramon cediren aquest castell a Pere de Guissona, qui esdevingué el castlà

Espai urbà del nucli de Guarda-si-venes

Plaça de l'Església, amb cal Putxet i l'església de la Mare de Déu de la Llet

menor. Poc després, el 1172, Ramon d'Artesa el deixà en testament al seu fill Ramon, perquè el tingués pel bisbe i la canònica d'Urgell. El 1187 Gombau de Guissona deixava al seu hereu Pere els castells de Guissona i de Guarda-si-venes. També els Alta-riba tingueren béns i drets a Guarda-si-venes. Al segle XIII la Seu Episcopal d'Urgell hi tenia propietats.

Actualment no queda cap resta de l'esmentat castell.

Etimologia: L'origen de Guarda-si-venes cal cercar-lo en la seva forma medieval per diferenciar si el topònim és en singular o plural. Des del segle XI fins a finals del segle XIV consta documentalment en tercera persona plural Guardasivenen, de manera que el nom d'aquesta població prové d'una frase que indicava a una segona persona que "guardés", "vigilés" "si vénen". La "s" final actual s'explica per un canvi de la "n" per la "s" en època baixmedieval.

Fogatges: Trobem dades sobre la població de Guarda-si-venes en les estadístiques de població de Catalunya al segle XVIII, on es diu de la localitat: "*Guarda Sivinas es lugar, la jurisdic. Son del Obispo de la Seo de Urgel, tiene 12 casas juntas, con 51 habits. Su situación es llana, linda a levante con Biosca, a mediodía con Masoterias, a Poniente con palau de St. Auja y a Tremontana com la Lloberola*".

BIBLIOGRAFIA/FONTS

- CATALÀ, Pere, *Els castells catalans*, vol VI, Tom I. Barcelona 1976, p. 637.
- *Catalunya Romànica: Segrià, Garrigues, Pla d'Urgell, Segarra, Urgell*, vol XXIV. Barcelona 1997, ps. 301, 311, 327.
- *Gran Enciclopèdia Catalana*, vol 8. Barcelona 1975, p. 284.
- *Gran Geografia Comarcal de Catalunya: Segarra, Urgell, Conca de Barberà*, vol 9. Barcelona 1983, p. 115.
- IGLÉSIES, Josep. *Estadístiques de població de Catalunya el primer vicenni del segle XVIII*, vol I. Barcelona 1974.

- Padró municipal. Abril 2012.
- ROCAFORT, Ceferí, *Geografia General de Catalunya. Provincia de Lleyda*, dirigida per Francesc Carreras y Candi. Barcelona 1919, ps. 405-413.
- TURULL, Albert, *Els topònims de la Segarra*. Lleida 1991, ps. 197-198.